

Különlenyomat a Turisták Lapja 1942. évi novemberi és decemberi, valamint 1943. évi februáriusi (LIV. évfolyam 11. és 12., valamint LV. évf. 2.) számából.

Barlangkutató Szilice környékén

(Beszámoló a B E T E Barlangkutató Szakosztályának
1942. évi nyári kutató útjáról)

Irta:

Bertalan Károly

A Budapesti Egyetemi Turista Egyesület Barlangkutató Szakosztályának
kiadása

Budapest. 1943.

Felelős kiadó: Bertalan Károly.

A *Budapesti Egyetemi Turista Egyesület Barlangkutató Szakosztálya* — két évi kényszerű szünetelés után — az elmúlt nyáron került először olyan anyagi körülmények közé, hogy nagyobb arányú kutatásra vállalkozhatott és ismét útnak indíthatta hagyományos nyári barlangkutató expedícióját. Az anyagi lehetőségek megteremtéséért az egyesület fáradhatatlan vezetőségén kívül elsősorban az OSK és a MEFHSOK megértő támogatását illeti köszönet. Ezenkívül azonban köszönetet mondunk mindazoknak, akik akár a felszerelés dolgában, akár pedig a tudományos eredmények feldolgozásában segítségünkre voltak.

Minthogy Szakosztályunknak sok éven át és nem csekély eredménnyel folytatott aggteleki feltáró kutatásai befejezettnek mondhatók és egykori munkaterületünknek, a Baradlának további sorsa *dr. Kessler Hubert* volt szakosztályi elnökünk személyében a legjobb kezekben van, új kutatási terület után kellett néznünk. Erre a célra legalkalmasabbnak látszott a barlangokban oly gazdag *Gömör-tornai karsztnak* Aggtelektől északabbra eső, újonnan visszacsatolt része, a *Szilicei fennsík*, mely — mint pünkösdkor egy tájékozódó bejárás során alkalmunk volt megállapítani — még sok problémát rejt magában. Ezek között első helyen áll a *Szilicei jegesbarlang* a maga rejtélyes földalatti patakjával és történelemelőtti kultúrmaradványaival. Kutatási központul tehát a fennsík szívében levő Szilice községet választottuk, ahol vendégszerető elszállásolásra találtunk a *Soli Deo Gloria Szövetség* üdülőjében (volt cseh-szlovák vāmőrlaktanya). A jegesbarlang kutatása közben hamarosan tudomást szereztünk egy, a község közelében lévő és még a szlovákok által felfedezett cseppkővesbarlangról, valamint több, eddig jórészt ismeretlen kisebb zombolyról és így ezeknek kutatását és felmérését is munkatervünkbe iktattuk.

Bár az aug. 15-től szept. 6-ig tartó kutatás* a lehetőségeket távolról sem tudta kimeríteni, tehát befejezett munkát nem végzett és a gyűjtött tudományos értékkel bíró anyag, valamint a barlangokra vonatkozó irodalom teljes feldolgozása sem volt még lehetséges minden részletében, mégis az eddigi eredmények is érdemessé teszik azok közlését.

I. A Szilicei jegesbarlang.

A barlang környezete és fekvése. A *Gömör-szepesi érces hegység* déli lábához nagykiterjedésű, laposra metszett tetejű mészkőtömeg támaszkodik, melyet a beléje vágódó folyók meredekfalú völgyek által önálló fennsíkokra szabdaltak. Ezek közül legnagyobb kiterjedésű a Rozsnyótól délre elterülő *Szilicei fennsík*, melynek lábát északról a kis *Csermoslya patak*, nyugatról pedig a *Sajó* vize öblíti. Keletre a *Torna* völgye által egymástól elválasztott *Alsó- és Felső hegy* nyúlik ki belőle, míg déli határa belemosódik a *Baradlát* magában rejtő halomvidékbe, a *Galyaságba*. Többi fennsíktestvéréhez hasonlóan a Szilicei fennsík főtömegét is a karsztosodásra kiválóan alkalmas közép- és felsőtriász korú, szürkésfehér mészkő építi fel. Ez a hatalmas mészkőtömeg számos — jórészt még ismeretlen — barlangot és zombolyt rejt titokzatos mélyében.

A fennsík nevét a tetejére települt egyetlen községtől, a színmagyar népességű

* A munkából leginkább kivették részüket (a kutatásra fordított idő sorrendjében): Szenes János, a szerző, Kézdi Ferenc és Glöckner Károly, míg mások csak rövidebb időt töltöttek ott.

Szilicétől kapta. Mielőtt ennek fő-fő nevezetességét, a jegesbarlangot felkeresnénk, nézzünk szét kissé magán a fennsíkron. Ha a Sajó völgyéből, Gombaszög vasúti megállótól a kényelmes, de végeérhetetlenül hosszú szerpentinút fullasztó rövidítésein felkapaszkodunk a fennsík nyugati peremére, legyőzve a mintegy 250 m magasságkülönbséget, csalódottan állunk meg, mert hiába keressük a fennsík tetején a „sík”-ot. Ehelyett erdős-bokros apróbb *bércek és tetők*, valamint a közibük mélyedő *lápák és dolinák* között kanyarog útunk, melyet egyre több szántóföld kísér. Szilicéhez közeledve már a karsztos jelleg is egyre csökken, úgyhogy maga a község és környéke szinte egy normális középhegységi település képét mutatja. Ez azonban csak a község közvetlen környékén van így, ahol a középtriász korú mészkövek alatti agyagos és homokos palárétegek magasra felgyűrődve, napvilágra bukkantak és alkalmat szolgáltatottak termőtalanaj keletkezésére és ivóvíz felfakadására. Éppen ez a geológiai felépítés magyarázza meg azt is, hogyan tudott a vízhiány miatt egyébként teljesen lakatlan fennsík kellős közepére falu települni. Ha azonban elhagyjuk a községet és akár déli, akár északi irányban teszünk egy nagyobb kirándulást, hamarosan elmaradnak a szántóföldek és ismét erdős-bokros, vagy kopár sziklászűrt *bércek* és a közük mélyedő, köves lejtőjű, füves fenekű *töbrök* között bolyongunk akár naphosszat is anélkül, hogy egy kerty vizre akadnánk. Ez a dolinák ezreitől valószínűleg himlőhelyes terület a barlangok igazi hazája, melyek azonban jórészt hozzáférhetetlen mélységben élik rejtélyes életüket és csak néhány feneketlennek mondott zombolyon keresztül tekinthetnek ki a napvilágra. Létezésükre a szakember főleg abból következtethet, hogy a terjedelmes fennsík tetején a felszíni vízfolyások teljesen hiányzanak, ellenben a lábánál köröskörül számos karsztforrás önti pataknyi tömegben a vizet. Ez nem képzelhető el másként, mint hogy a felszínre hullott csapadékvizek a mészkőrétegek repedésein át a mélységbe szivárognak és ott földalatti patakokban gyűlnek össze, útjukban barlangokat mosva ki. A felszínen pedig számtalan kisebb-nagyobb tálalakú berogyás: *töbr*, vagy másként *dolina* jelzi a leszivárgó csapadékvizek kőzetoldó és lazító hatását.

Ebbe a változatos, hepehupás térszínbe mélyül kutatásunk tárgya, a *Szilicei jegesbarlang* is. A község templomától 1.7 km távolságban fekszik, pontosan NyDNY-i irányban. Szilicéről sárga útjelzésen juthatunk el hozzá, mely tovább *Gombaszögre* vezet. Utunkat balról dolinasor kíséri, jobbról pedig — kissé távolabb — egy meredek sziklafalakkal körülvett horpadás, úgynevezett „beszakadásos dolina” köti le figyelmünket. Keletkezését egy jókora barlangterem boltozatának beomlásával magyarázhatjuk. Magának a jegesbarlangnak hatalmas szádája is egy ilyen kettős beszakadás déli felében, 31 m magas áthajló sziklafal tövében nyílik.

A barlang leírása. Amint a széles ösvényen lemegyünk a déli beszakadásba és közeledünk a barlang nyílásához, hűvös levegő csapja meg arcunkat. Hamarosan feltűnik előttünk egy elfakult írású tilalom-tábla, melynek szövege egykor valószínűleg a jégképződmények pusztítóit fenyegette pénzbüntetéssel. A táblán túl a barlang hatalmas, 30 m széles és vagy 15 m magas, hideg lehelletű szája ásit felénk. A barlangszáda előtt háznagyságú sziklatömbök romhalmaza hever, közöttük pedig üde növényzet zöldel. Laikus szemmel semmi különöset sem látunk rajtuk, legfeljebb annyit, hogy itt nyár végén még csak virágoznak azok a növények, melyeknek másutt már a termése is lehullott. A bejárat málnabokra azonban kitett magáért és minden napra megérlelte pár szem piros gyümölcsét: fárasztó kutatásunk helyszíni jutalmát. Ha azonban szakember vizsgálja a bejárat növényzetét, más érdekeset is talál. *Dr. Boros Ádám* egy olyan mohafajra akadt, mely a felszínen csak a havasok és az alhavasok flórájában tenyészik. Ez az *Amblystegium Sprucei* nevű moha.⁴⁰

A dús növényzettel borított bejáratból a barlang alsóbb részébe dorongfákból kicövekelt, kezdetleges lépcső vezet a jég kezdetéig. Itt már 0 C° körüli hőmérséklet uralkodik, ajánlatos tehát jól felöltöznünk. Bakancsunkra gleccser-járásnál használt, hegyesszögű hágóvasakat szíjazunk, mert ha megcsúsznánk, a jégajtón nincs megállás... Így már biztonságosabban leóvakodhatunk a K-i sziklafal mentén a jégárat kettéosztó, éles gerincű sziklatömb alsó vonaláig (lásd az alaprajzon a hosszmetset irányát jelölő B betűnél). Jobbra tekintve, lenyűgöző látványban van részünk. A jégajtó itt hirtelen megtörik és 70—80°-os eséssel 8—10 m mélységbe zuhan, azután ismét lankásan folytatódik. Az egész képződmény egy megfagyott vízesésre emlékeztet.

Szilicei jegesbarlang. Lépcsővágás jégcsákánnyal a kijáratnál.

(Bertalan Károly felv.)

tet. (Az alaprajzon a *Jégzuhatag* felírás fölött.) K-i oldala szerencsére ellankásodik és itt aránylag kényelmesen leereszkedhetünk a tövébe, ahol hamarosan kötörmelékre jutunk és elérjük a barlang világos előcsarnokának végét.

Az utóbbi évszázadokban egészen 1931-ig a barlangnak csak ez a része volt ismert, amikor *Majkó János* szlovák vámtiszt, a *Domica* újra-felfedezője, kibontotta az alsó barlangrészbe levezető nyílást (C). Jelenleg a kövek közé ékelt gerenda-kereten keresztül — melyre pár évvel ezelőtt még ajtó volt szerelve — juthatunk a levezető járatba. Ezt a csehek *Feltárt folyosó*-nak nevezték el és az elsőség jogán alkotott elnevezésüket a továbbiakkal együtt mi is megtartjuk. Széles, lapos boltozata arra vall, hogy egykor tágasabb folyosó lehetett, jelenleg azonban az előcsarnokból behúzódó laza kötörmelékkel magasra fel van töltve. Pümkösdí ittjártamkor a törmelék közül mennydörgésszerű robaj és zuhogás hallatszott a baloldali fal aljából. Lemászva a meredeken lejtő járat kötömbjein, megtaláltam a zúgás okozóját, a megáradt barlangi patakot (a csehek szerint *Fekete patak*). Jelenleg ez szeliden csörgedezik a folyosó alsó végében, az áradás alkalmával felhalmozódott iszapdombok mögött.

A *Feltárt folyosó* alsó harmadából Ny-i irányban széles boltozatú, szintes kitöltésű folyosó ágazik ki, melyben már kényelmesen állva mehetünk. Ezt a csehek *Vizes folyosó*-nak nevezték el. Az általuk *Archeológiai dóm*-nak keresztelt hatalmas csarnokba torkollik, melynek első pillanatban sem oldalfalait, sem mennyezetét nem látjuk. Bejárva a 70 m hosszú, 20—30 m széles, valóban óriási csarnokot, ÉK-i fala mentén törmelék-dombra kell felkapaszkodnunk. Felszínét méternyi vastagságú rétegben borítja a szivárgó vizekből kivált mésztufa, vagy travertinó. Ez helyenként meghasadva és leszakadva, jól mutatja réteges és kristályos szerkezetét. A törmelékdomb tetején néhány szegényes cseppkőképződményt látunk, egyébként azonban az egész csarnokot sivár sziklafalak határolják. DNy-i fala tövében több helyütt kibukkan a *Fekete patak* vize, de ismét eltűnik a fal alámosásában a törmelék- és iszapfelhalmozódások mögött. A csarnok végében jókora sziklatömbök között lemászhatunk egy eleinte meredeken lejtő, de később ellankásodó és kiszélesedő járatba (*Gombaszögi folyosó*), melynek aljában ismét megjelenik a patak, de folyását itt sem lehet követni. Ezért a

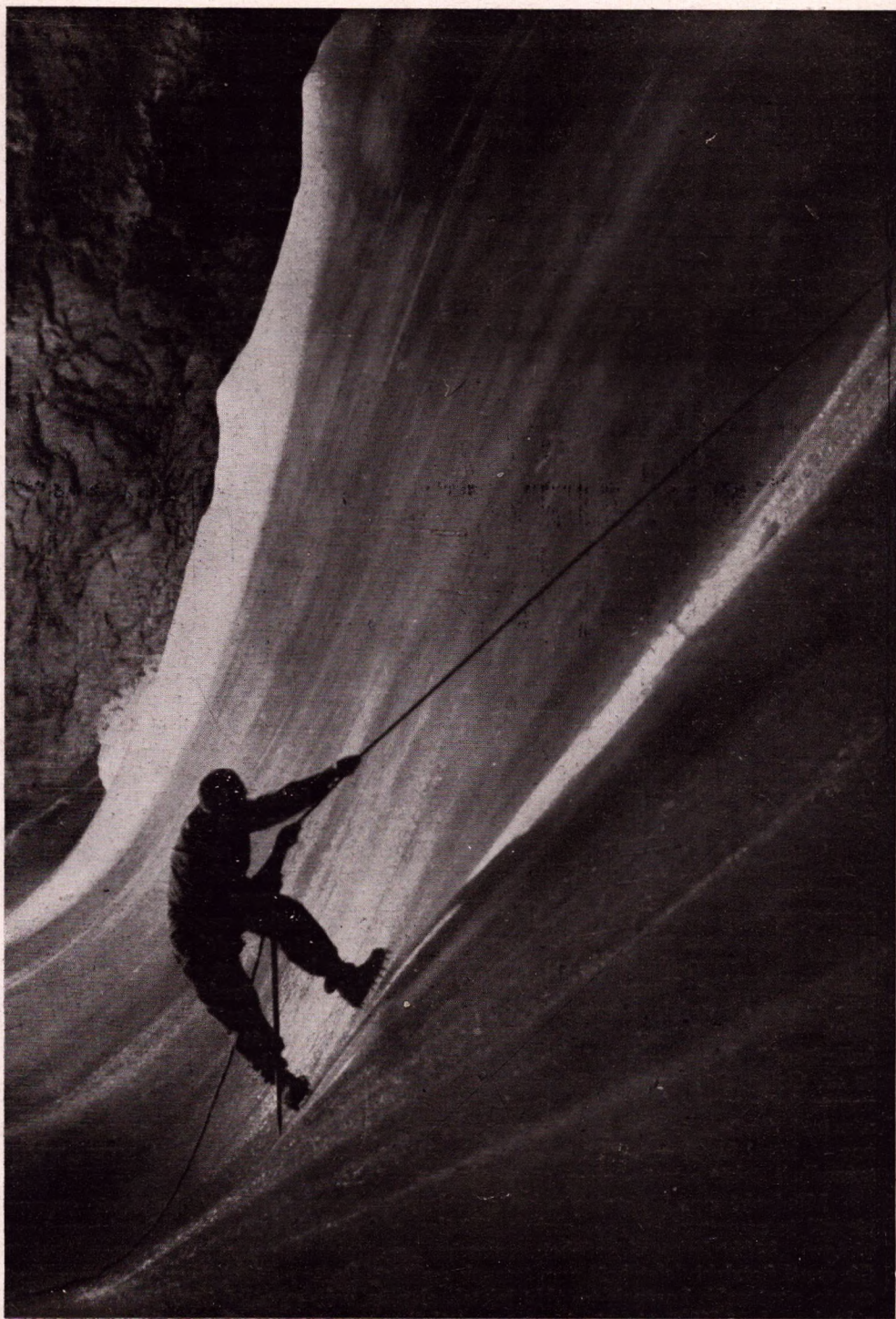
csehek a patak medrével párhuzamosan próbáltak utat ásni a lealacsonyodó boltozat alatti kitértésbe, azonban a vöröses-barna barlangi agyagba települt travertinó-rétegek keménysége miatt abbahagyták a munkát, mielőtt eredményt elértek volna.⁵⁰ Kutatásaink megkezdésekor a barlangnak még egy jelentősebb mellékága volt ismeretes, mely a vizes folyosó É-i oldalából ágazik ki. Ennek elülső részén szép mésztufagátcskák csipkészetében gyönyörködhetünk.

Kutatásaink a barlangban. Így bejárva a barlangot, hozzákezdhetünk annak kutatásához. Alaprajzát még megérkezésem előtt elkészítette Kézdí és Szenes, ennek alapján tehát már ki lehetett jelölni azokat a helyeket, melyek a továbbjutásra legalkalmasabbaknak látszottak. Ilyenekül elsőnek a *Feltárt folyosó*nak azt a részét választottam, ahol tavasszal a patak dübörgését hallottam a kötörmelék közül. Itt két alkalmas helyen Kézdí és Szenes munkához is láttak. Mivel lehetőleg minél többirányú kutatást akartunk végezni, *Glöckner* egy próbágödör ásásához fogott a *Vizes folyosó* torkolatánál, én pedig elhelyeztem a magunkkal hozott műszereket: hőmérőt a patak vizébe, Minimax-hőmérőket a barlang különböző pontjain és egy higrométert (légnedvesség-mérőt) az *Archeológiai domban*. Azután morfológiai vizsgálódáshoz kezdtem, bejárva mindenk előtt a patakmeder hozzáférhető részeit. Hosszabb darabon azonban sehol sem sikerült követnem, minthogy teljesen kialakulatlan, fiatal mederben folyik. Az a benyomásom, hogy valamilyen hatóok a patakot mindinkább dél felé tereli, vagyis arra kényszeríti, hogy egykori medrétől mind délebbre vágja be magát. A barlang fő üregeinek kialakulásakor mindenesetre jóval északabbra, a *Vizes folyosó*n és a *Gombaszögi folyosó*n keresztül folyt.

Midőn éppen a *Feltárt folyosó* végében kémleltem a patak medrét, érdekes lények vonták magukra figyelmemet. Fehér kis bolharások, úgynevezett *vakrákok* úszkáltak és lebegtek apró kísértekhez hasonlóan a vízben. Kapóra jött a nálunk levő füles teafőző-edény. Ennek segítségével hamarosan kihalásztam néhány jól megtermett hím példányt és egy pár kisebb nőtényt. Meghatározásuk még nem készült el és így nem tudjuk, hogy azonosak-e az Aggteleki cseppkőves barlangból ismeretes *Niphargus aggtelekiensis*szel, vagy más fajhoz tartoznak.

Rákászat közben a víz alatt, az iszap felületén mászkáló apró csigákra lettem figyelmes. Jobban szemügyre véve kiderült, hogy a patak hordaléka is jórészt ilyen mákszennél alig nagyobb csigák és apró kagylók házainak millióiból áll, tehát úgynevezett *csigahomok*, némileg iszappal szennyezve. A felfedezésnek annál inkább megörültem, mert ilyesmivel eddig csak az olaszok dicsekedhettek. A *Postumia* melletti *Planina* barlangban ugyanis óriási tömeg csigahomok halmozódott össze, Magyarország területéről azonban ilyen csiga-tömegtetető eddig nem volt ismeretes. Mint *dr. Wagner János* szíves meghatározása alapján kiderült, főleg két faj alkotja a mi csigahomokunkat: a *Bythinella austriaca* nevű kis vízcisiga és a *Pisidium cinereum* nevű borsókagyló, mely azonban a borsónál szintén jóval kisebb, legfeljebb lencsényi termetű.

Közben társaim már jelentették is, hogy a bontás mindkét kijelölt helyen eredménnyel járt. Megtekintve az alsó járatot, egy törmelékkel feltöltött rövid folyosóba jutottam, mely a patak vizesésének alsó részéhez vezetett. A meder azonban itt is járhatatlanul alacsony és szűk volt. A felső feltárásnál (C alatt) szintén kötörmelék között másztunk előre vagy 6 m-t, ahol jégoszlopocskák és jégfüggöny zárta el utunkat. Fájó szívvel bár, de kénytelenek voltunk letördelni, hogy tovább juthassunk. A járat itt három felé ágazott. Déli irányban egy meredek letörésen lemászva, ismét elértük a patakot, még pedig a dübörgéséről régóta ismert, de mostanáig még ember nem látta vizesésnél, melyet *Kis zuhatagnak* nevezünk el. Itt már magasabb repedésből csörgedezett elő a patak, de behatoláshoz ez is túlságosan keskeny volt. Több reménnyel biztatott az az elágazás, amely a patakmederrel párhuzamosan kissé feljebb indult. Azonban hamarosan ez is úgy összeszűkül, hogy csak véséssel vagy robbantással lehetne tovább jutni. Az északra vezető elágazás végül kisebb terembe torkolott, melynek falait és mennyezetét csillogó jégkristályok milliói borították. El is nevezük ezt a díszes kis üreget *Kristálykamrának*. A jégkristályok létrejöttét megérthetjük, ha figyelembe vesszük, hogy a kis terem részben a jeges előcsarnok alá nyúlik, mennyezete tehát fölülről áthül és alkalmat ad a patakból felszálló melegebb vízpárák lecsapódására, melyek zuzmarával vonják azt be.

Szilicei jegesbarlang. Leereszkedés a „Jégzuhatag”-on kötéllel és hágóvassal.
(Bertalan Károly felv.)

Mínt hogy a patak útját folyás ellenében tovább követni nem tudtuk, egy másik alkalommal megpróbálkoztunk a *Gombaszögi folyosó* végében folyás mentében előre jutni. Gumiruhánk nem lévén, egy vízhatlannak nem nevezhető barlangruhában ereszkedett *Szenes* a 8 C°-os vízbe, de pár méter után *szifon* állta útját: a mennyezet a víz színe alá bukott. A víznívó süllyesztésére fölülről nem volt remény, azért dideregve kimászott a jéghideg fürdőből az egy fokkal még hidegebb levegőjű (7 C°) terembe. Annál jobban esett baráti gondoskodásunk, hogy az *Archeológiai dóm* közepén rakott tűz mellett szárítkozhatott a fürdés után. Jellemző a dóm hatalmas méreteire, hogy a déltájban rakott tűz füstje, — bár eltávozni nem tudott — csak estére töltötte meg annyira a termet, hogy elviselhetetlenné kezdett válni.

Következő alkalommal a barlang bejáratí részét vettük alapos vizsgálat alá. Legelőjén a keleti oldalban már régen ismertünk egy kisebb fülkeszerű bemélyedést, melyből most összezsúfolt kötömbök között felmászva egy — a mélybe vezető — nyílásra akadtunk. Bár a fejünk felett és mellettünk a beszorult szikladarabok nem valami barátságosan festettek, a lehetőséget nem akartuk kihasználatlanul hagyni. Kötélen leereszkedtem a mintegy 10 m-es mélységbe, míg *Szenes* felülről biztosított. Útközben egyre azon töprengtem, hogyan fogok itt visszajutni az áthajló és omladozó falon. Ez a kérdés azonban váratlanul szerencsésen megoldódott. Amint egyik üreg után a másikba másztam le, egymásnak dőlt sziklatömbök között bújálva és minden zugot átvizsgálva, egyszer csak halvány derengést pillantottam meg az egyik kis terem végében. Semmi kétség, a fény kívülről jött! Odasiettem és egy kis nyílást vettem észre, melyen keresztül nagy nehezen éppen ki tudtam bújni. A jeges előcsarnok K-i oldalának egyik mellékágába jutottam, vagy 20 m-rel lejjebb, mint ahol leereszkedtem. Felrohantam a biztosító-kötelet szorongató és már türelmetlenül kiáltozó társamhoz, előre élvezve meglepetését, amint a háta mögött megszólalok: „Rád már nincs szükség, gyere uzsonnázni!”

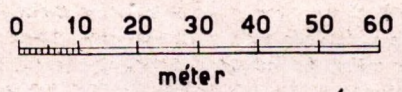
Az egész újonnan felfedezett részt a bejárat K-i falának többszörösen megrogyott és összezsúfolódtott sziklái között maradt hézagok alkotják és csak a járatok K-i oldala látszik néhol szálban állónak. Közöttük járva hasonló érzése támad az embernek, mint például egy hangyának lehet, midőn egy kockacukorhalom közepében mászkál. Az egész résznek — melyet *Omladékos járatnak* neveztünk el — mindössze annyi jelentősége van, hogy térképezésekor két helyen is találtunk olyan hasadékokat a már szálban állónak látszó kőzetben, ahol némi tágítás után esetleg le lehetne ereszkedni az alsó szakasz szintjéig és innen talán a patak felsőbb folyását is el tudnánk érni. Ezeknek további kutatására azonban — sajnos — már nem volt időnk.

De nézzük meg, mit végeztek ezalatt *Glöckner* és *Kézdi*, akik már napok óta a próbagödör ásásán fáradoztak. Mintegy két négyzetméteres gödört mélyesztettek az alaprajzon megjelölt helyen a barlang barnásfekete, humuszos talajába és rengeteg csontot meg cserépet kiraktak a gödör szélére. Egy hátizsákot megtöltve velük, hazavisszük őket, lemossuk és összeválogatjuk a díszített edénytöredékeket. Örömmel tapasztaljuk, hogy a töredékek nagy része összeillik és lassanként egy csinos tálcaska kerekedik belőlük. Vannak ezen kívül durvább kidolgozású töredékek, többek között egy kancsónak a füle, sőt egy feltűnően fiatal, korongon készült cserépdarab is. A velük együtt talált csontok háziállatok feltört csontjai, tehát úgynevezett „*konyha-hulladékok*”. A cserépek tudományos meghatározása — melyért *dr. Tompa Ferencet* és *dr. Gallus Sándort* illeti köszönet — azt eredményezte, hogy itt a *korai vaskor*, vagyis *hallstatti kor* kultúrájával van dolgunk, tehát a Kr. e. VII—X. század *illyr népeinek* díszített és házi kerámiáját ástuk elő. Az egyetlen fiatalabb töredék — sajnos — közelebről nem határozható meg, de mindenesetre magyarkori, XIII—XVII. századbéli, tehát a tatár-, vagy török időkből való.

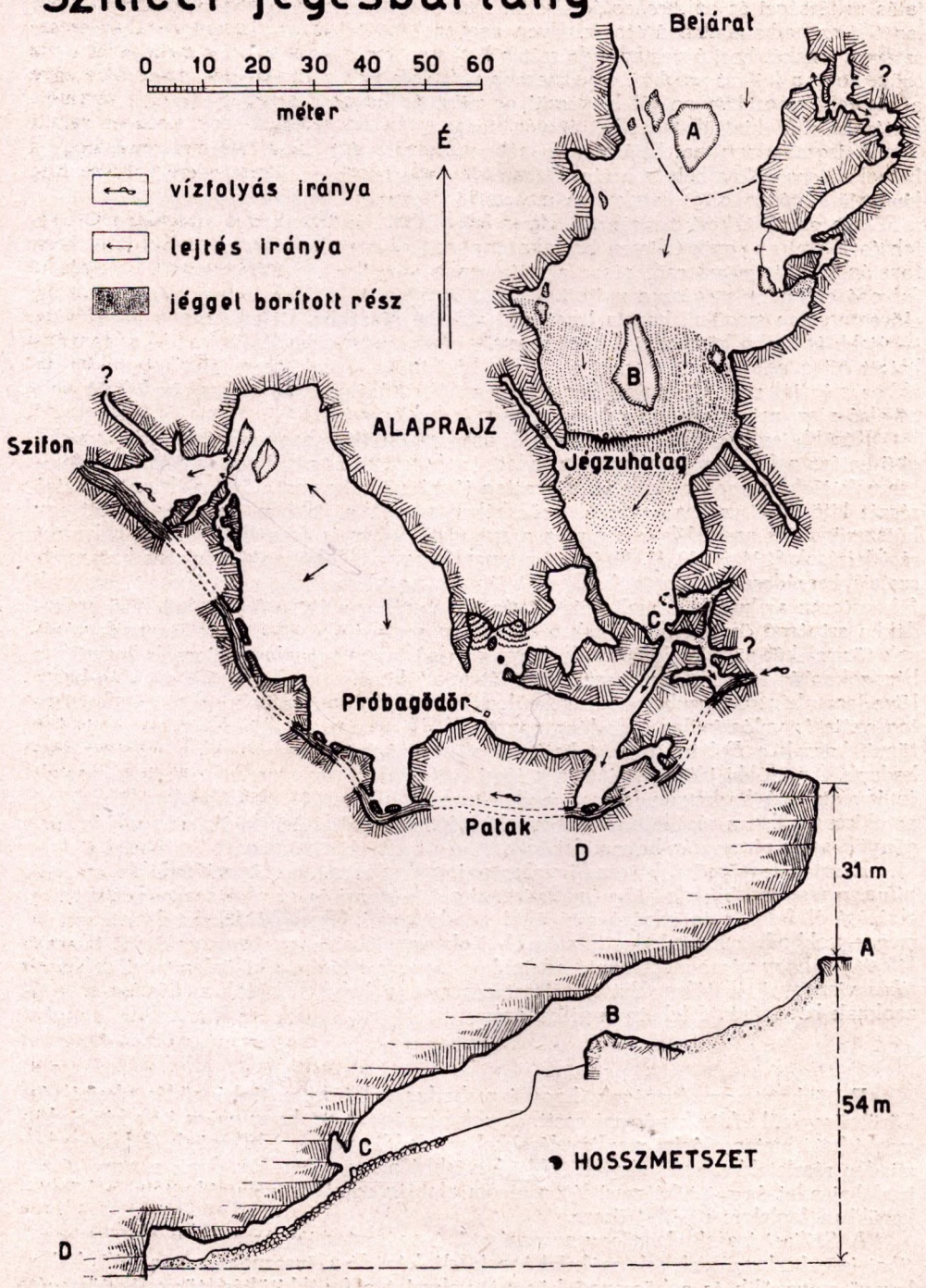
Mindenképpen kívánatos volna a barlang rendszeres régészeti kutatását magyar részről is megejteni, mert a csehek állítólag a fiatalabb kőkorból Magyarországon virágzó „*bükki kultúra*” emlékeit, valamint *kelta* települők nyomait is megtalálták.⁵⁰ Ők ennél fiatalabb leletekről nem tesznek említést. Pedig az általunk talált magyarkori cserép pontosabb korának további leletek alapján való megállapítása is fontos volna a barlang fejlődés-történetének szempontjából.

Régészeti leleteknek, tehát kultúrrétegnek megjelenése a barlang alsó szakaszában teljesen váratlan két okból is. Először is a hozzá vezető kényelmetlen lejáratot

Szilicei jegesbarlang

- vízfolyás iránya
- lejtés iránya
- jéggel borított rész

Felmérte 1940. aug.18-19-én: Kézdi F. és Szenes J.

Rajzolta: Bertalan K.

csak az utóbbi időben — mesterségesen — bontották ki. Másodszor a jégen való lejutás nehézségei és az *Archeológiai dóm* alacsony hőmérséklete azt tanyázásra jelenleg teljesen alkalmatlanná teszik. Ilyen nagyszabású település, melyet az egész alsó szakasz fenekét borító vastag kultúrréteg bizonyít, csak úgy képzelhető el, ha felteszszük, hogy a lejárát valaha kényelmesebb volt és a barlang nem volt eljegesedve. Ez a két feltétel csakugyan jól kiegészíti egymást és beleillik a barlang egész fejlődéstörténetébe. Tekintsük tehát azt át vázlatosan.

A jegesbarlang mai bejáratának mélyedése, valamint a vele északról szomszédos beszakadásos dolina helyén a régmúltban két nagyobb üreg lehetett, melyeket a rajtuk keresztül folyó barlangi patak vize mosott ki. Ez a mai *Feltárt folyosó*n át jutott le a *Fekete patak* akkori medrébe, a *Vizes folyosó*ba. Az üregek omlással egyre bővültek és idővel az egyik teljesen beszakadt, a másiknak pedig csak az északi fele. Boltozatának déli, megmaradt része alkotja ma a jegesbarlang előcsarnokát. A *Feltárt folyosó* ekkor még egészen nyitott lehetett és így a téli hideg levegő nem tudott az előcsarnokban megülni, hanem lecsúszott az alsó részekbe. Itt azonban a patak vize — újabb és újabb hőmennyiségeket hozva — hamarosan felmelegítette. Ekkor tanyázhatott ott a *csiszolt kőkorszaki ember* és később az *illyrek*, nagy tüzeket rakva az akkor még jól szellőző barlangban. Hogy még a középkorban is megközelíthető volt az alsó rész, azt egyelőre egyetlen cserépdarab bizonyítja.

Később ismételt omlások a bejáratát annyira elzárták, hogy a patak vizének melegítő hatása a felső szakaszban nem tudott érvényesülni és a szákszerűen mélyedő előcsarnok jégbarlanggá alakult át. A vastag jégképződemény az előcsarnok egész hátsó részét kitöltötte, csak a legdélibb csücskében maradt a sziklafal és a jég között egy kútszerű, mély szakadék, mely még a múlt században is fennállott. Ezt a helyzetet régi leírások^{6, 16, 17, 19, 21, 26} és a barlangnak egy 1858-ból való vázlatos hosszmeteszete¹⁸ beszédesen bizonyítják. A mai jégzuhatag ekkor még nem létezett, az csak fokozatosan alakult ki a múlt század vége felé, mikor a jégletöről a kútszerű szakadékba szivárgó ősi olvadékvizek a *Feltárt folyosó* kitöltését és az előcsarnok végének törmelékét annyira kilúgozták, hogy az alsó terem aránylag melegebb levegője a hézagokon át feljutva, jégolvasztó hatását ismét kifejthette. A hátráló olvadás hozta létre lassanként a jégzuhatagot, melyről először 1891-ben találunk említést.³² A zuhatag azóta is valószínűleg állandóan egyre feljebb szorul és idővel egészen el is fog tűnni, hacsak a *Feltárt folyosó* bejáratának elzárásáról valami módon nem gondoskodunk. Az utóbbi időben, mióta a bejárat gerendakeretére szerelt faajtó is elpusztult és így az alsó barlangrendszer aránylag melegebb levegője akadálytalanul feltörhet az előcsarnokba, a régi leírásokból ismert szép jégképződmények, jégoszlopok és függönyök nagy része már ki sem fejlődik.

Ezért a legsürgősebb teendő volna a *jegesbarlangot természeti emlékké nyilvánítva, a természetvédelmi törvény szárnyai alá helyezni* és az alsó szakasz légmentes elzárásáról falazás és jölzáró ajtó által gondoskodni. További feladat lenne azután megnagyobbodott hazánk legjelentősebb jégbarlangjában egy *meteorológiai állomás létesítése*, hogy végre megbízható adatokhoz jussunk a barlang különleges *mikroklímatis* viszonyait illetőleg. Ezt természetesen csak a helybeli körök megértése esetén, azoknak bevonásával lehetne nyélbeütni.

Feltűnhetett az olvasónak, hogy jegesbarlangról írva, a jégképződés okairól és körülményeiről eddig kevés szó esett. Ennek oka éppen az, hogy egész évre kiterjedő, megbízható meteorológiai megfigyelésekkel mindeddig nem rendelkezünk. Addig pedig minden részletbe menő elmélet többé-kevésbé a levegőben lóg. Amit a nagyszámú irodalmi adat és saját kétszeri látogatásom alapján mégis megállapíthattam, a következőkben foglalom röviden össze.

A *Szilicei jegesbarlang* egy nagyméretű, természetes jégverem, úgynevezett *sztatikai jegesbarlang*, melynek szákalakúan lefelé húzódó előcsarnokában a téli hideg levegő meggyűlik és a környező kőzetet, valamint a fenékkitöltés törmelék-tömegett is erősen áthűti. Az északnak néző, árnyékos barlangszáda pedig a nyári nap melegítő hatását nem engedni érvényesülni. A barlang bejárata előtti beszakadásban télen át felhalmozódó hatalmas hótömeg tavasszal lassú olvadásnak indulva, a 0 C°-ú hóle

az előcsarnokba szivárog le, ahol ismét megfagy és talajjég keletkezéséhez vezet. Ehhez járulnak a sziklabetonozaton átszivárgó csapadékvizek, valamint a rácsapódó párák csepegő-vizei, részben a talajjeget gyarapítva, részben pedig jégcsapokat és jéggyertyákat alkotva. A jégképződmények májusban érik el legnagyobb kifejlődésüket, amikor azután a külső hőmérséklet emelkedésével a talajjég felső pereme is olvadni kezd. Ez a folyamat egyre lejjebb harapódik, a barlang hideg-tartaléka lassan elfogy és nyár végén, valamint ősszel általában már az egész előcsarnokban olvadás stádiumában van a jég. A barlang hatalmas jégtömegének egy része azonban átvészeli ezt az időszakot, amit elősegít az a körülmény, hogy a hőmérséklet hűvös, derült éjszakákon nyáron is ismételten a fagypontra alá száll az erős kisugárzás és párolgás következtében.^{84, 86, 85} Téli azonban a jégtömegek lassan összezsugorodnak, amit párolgásuk is elősegít és mivel ekkor szivárgó vizek nem jutnak a barlangba, csak a következő tavasszal indulnak ismét fejlődésnek. Így jön létre az az érdekes paradoxon, hogy tavasszal és nyár elején találunk legtöbb jéget a barlangban, télen pedig aránylag keveset.

*

A Szilicei jegesbarlang irodalma és kutatásának története. Midőn elhatároztam, hogy a *Szilicei jegesbarlangra* vonatkozó, lehetőleg teljes irodalmat is összeállítom, magam sem gondoltam, milyen nagy fába vágtam a fejszemet. Bár ez teljes egészében még nem is sikerült, minthogy a régebbi külföldi irodalom egy kis töredékéhez és főleg az újabb cseh-szlovák publikációk nagy részéhez a mai háborús viszonyok között minden utánajárással ellenére sem sikerült hozzájutnom, azonban az alább időrendben felsorolt 56 különböző közlemény is eléggé bizonyítja azt a nagy érdeklődést, amelynek barlangunk régi idők óta középpontjában állott.

Az első, aki a jegesbarlangra a közfigyelmet felhívta, a neves magyar geográfus és történész, *Bél Mátyás* volt. A londoni tudós társasághoz írt levele nyomtatásban is megjelent 1744-ben a társaság folyóiratában, a „*Philosophical Transactions*”-ban.¹ Az akkori felfogásnak megfelelően — mely a köznép között még ma is el van terjedve — azt írja, hogy a barlang nyáron sokkal hidegebb, mint télen. Minthogy eme téves állítása még a múlt századbeli irodalom nagy részén is áthúzódik, nem hagyhatjuk egészen szó nélkül. *Bél Mátyással* együtt a későbbi felületes megfigyelőket is főleg két körülmény ejtette csalódásba. A főok az a relatív különbség volt, ami a jégbarlangnak majdnem állandó hőmérséklete és a külvilág között mutatkozott. Természetes, hogy nyáron felkeresve, hidegnek, télen pedig aránylag melegnek találták. Ezt a szubjektív észlelést megerősíteni látszott az a körülmény, hogy nyár elején a barlang sok jéget tartalmaz, télen pedig keveset. Csakhogy ennek oka — amint már tudjuk — nem a magasabb téli hőmérséklet, hanem éppen ellenkezőleg az, hogy a nyár végére jórészt elolvadt jégtömegek tél folyamán az állandó fagy miatt — szivárgó vizek hiányában — nem tudnak újra képződni.

Ezekre a tényekre már *Townson Róbert* angol természettudós is rámutatott, aki Londonból útrakelve bejárta Magyarországot és meglepetéssel a híres *Szilicei jegesbarlangot* is, melyre *Bél M.* leírása terelhetette a figyelmét. Ő már hőmérsékletméréseket is végzett és könyvében láthatjuk az első képet is a barlang bejáratáról.⁴

Néhány naiv leírás után ismét egy külföldi utazó, a francia mineralógus és geológus, *Beudant* elmélkedik hosszabban a jegesbarlangról, bár azt személyesen nem látta. Így csak *Townson* megfigyeléseire támaszkodik, de a jégképződés és jégpusztulás folyamatát feltűnően helyesen tárgyalja.⁸

Minderről azonban a hazai szerzők hosszú ideig nem vettek tudomást. A barlangot csak mint érdekességet említik. *Torna Mihály* is ilyen értelemben használta fel *Lófő* című népregéjének színezéséhez.¹³ A nyári jégben általában a természet ellentmondását látják, mivel kitarának a „téli meleg — nyári hideg” rögeszméje mellett. A „*Hármas kis-tükör*” például így versel róla:

„Torna vármegyének igen szűk határa,
Itt Szádvárból mehetsz hamar Tornalluára.
Szilicze barlangját szemléld meg próbára.
Hol a' viz télen hűv, jeges derék nyárba.”

A *Vasárnapi Ujság* 1858-ban naiv, de színes leírás mellett három képet és egy vázlatos hosszmetzetet is hoz róla.¹⁸ Egy későbbi évfolyamából pedig megtudjuk, hogy 1863-ban egy sörgyár rendezkedett be a barlangban, amelyen méltán felháborodik a P. M. kezdetűk mögé rejtőző szerző.²⁰ Azonban a sörgyár zavartalanul működött tovább még 1867-ben is. Honismertető folyóirataink több színes leírást is hoztak a barlangról^{21, 22, 24} és lassanként a szakkörök figyelme is reá terelődött. A *Természettudományi Közlöny* 1883. évfolyamában egész polemia fejlődött a jégképződés okairól.^{25, 26, 27, 28, 29} Ez indíthatta *Terlanday Emilt*, a közegei gimnázium tanárát arra, hogy végre megbízható mérések alapján utánajárjon a mindinkább spekulációk kódébe vesző kérdésnek. Hőmérséklet-mérések, valamint a jégképződés és jégpusztulás megfigyelésének kedvéért 1892-től 1894-ig hatizben kereste fel a barlangot a különböző évszakokban, minden alkalommal több napot töltve ott. Mérési eredményeinek sorozata máig is az egyetlen megbízható adatforrás ezen a téren. Ő észlelte először a tavaszi áradáskor hallható vízzúgást is az előcsarnok végében.^{33, 34, 36} Turista szempontból Siegmeth Károly ismertette számos cikkében a jegesbarlangot.^{31, 31, 32, 39} *Strömpl Gábor* 1911-ben a *Gömör-tornai* karszton széleskörű barlangtani, karszt-morfológiai és hidrológiai kutatásokat végzett, azonban magával a jegesbarlanggal aránylag keveset foglalkozott^{41, 42, 45, 46}. Később *Bokor Elemér* faunisztikai vizsgálatainak céljából kereste fel a barlangot és abból sajátos barlanglakó bogarakat gyűjtött.⁴⁴

A cseh megszállás ideje alatt magyar részről tudományos kutatás céljából egyedül *Boros Adám* kereste fel a jegesbarlang előcsarnokát és abban érdekes eredménnyel záródó florisztikai tanulmányokat végzett.⁴⁹ Két év múlva — 1931-ben — a csehek feltárták az alsó barlangszakaszba vezető járatot és a legnagyobbodott barlangban nagyszabású barlangtani és régészeti kutatásokat végeztek. Eredményeikről azonban — minthogy publikációik az utóbbi években általában nem jutottak el Magyarországra — csak keveset tudunk.⁵⁰ A Felvidék visszatérte után *dr. Gaál István* igyekezett a természetjárók és a szakkörök figyelmét a barlangra terelni^{52, 54}, *dr. Kerekes József* pedig a jégképződés és jégmegmaradás magyarozatához járult hozzá egy érdekes tényezőnek — a nyári éjszakai kisugárzás hatásának — felismerésével.⁵⁵

Irodalom: ¹ Bél Mátyás: Decas antrorum mirabilis Naturae glacialis alterius, alterius Halitus noxious eructantis ad R. Societ. scient. Lond. missa. Philosophical Transactions of the London Royal Society, 41. kötet, 1744. — ² Bél M.: Compendium Hvgariae geographicvm. p. 231. Poonii et Cassoviaae, 1777. — ³ Molnár János: Szadellői és Szelitzeli barlangok. Magyar könyv-ház, VIII. szakasz, p. 204. Pest, 1796. — ⁴ Townson, Robert: Travels in Hungary, with a short account of Vienna in the year 1793. p. 311—321. London, 1797. — ⁵ Vályi András: Magyar Országának leírása. III. kötet, p. 411. Budán, 1796—1799. — ⁶ Tanárky Mihály: Magyarország természeti ritkaságai. p. 117—120. Posonyiban és Pestenn, 1814. — ⁷ Magda Pál: Magyar Országának és a' határ örző katonaság vidékinek statisztikai és geographiai leírása. p. 392. Pesten, 1819. — ⁸ Beudant, F. S.: Voyage mineralogique et geologique, en Hongrie, pendant l'année 1818. Tome II., p. 90—93. Paris, 1822. — ⁹ Szepesházi, C.—Thiele, J. C.: Merkwürdigkeiten des Königreiches Ungern. Band II., p. 175—176. Kaschau, 1825. — ¹⁰ Szepesházi, C.—Thiele, J. C.: Neuester Wegweiser durch das Königreich Ungarn, und nach allen angränzenden Ländern. p. 10. Kaschau, 1827. — ¹¹ Neueste statistisch-geographische Beschreibung des Königreichs Ungarn, Croatia, Slavonien und der ungarischen Militär-Grenze. Zweite Ausgabe. p. 357. Leipzig, 1834. — ¹² Vizer J.: A Kárpátok. Tudománytár. Új folyam VIII. Vol. XVI. p. 119. Buda, 1844. — ¹³ Tompa Mihály: Lófő. Népregék és népmondák. Pest, 1846. (Lásd Lévy teljes kiadásában is: IV. kötet, p. 127.) — ¹⁴ Hármás kis-tűkőr. p. 81. Pest, 1849—1850. — ¹⁵ Fényes Elek: Magyarország Geographiai Szótára. IV. kötet, p. 131. Pest, 1851. — ¹⁶ Báró Nvári Gyula: Az aggteleki csővegőkő- és a szilicei jég-barlang. Divatesarnok, III. évf. 61. sz. p. 1212. 1855. — ¹⁷ Schmidl Adolf: Die Barada Höhle bei Aggtelek und die Lednica-Eishöhle bei Szillicze in Gömörer Com. Ungarns. Sitzungsberichte der Math.-Naturw. Classe der k. Akademie der Wissenschaften, Band XXII., p. 614. Wien, 1856. — ¹⁸ Sz. Gy.: Lednice, a szilicei barlang. *Vasárnapi Ujság*, V. köt. 26. szám, p. 304—305. 1858. — ¹⁹ Hunfalvy János: A Magyar birodalom természeti viszonyainak leírása. p. 291. Pest, 1864. — ²⁰ P. M.: A szilicei híres barlang is elpusztult! *Vasárnapi Ujság*, XIII. köt. p. 255. 1866. — ²¹ Benkő Gáspár: Felvilágosítás a szilicei jégbarlang felől. *Vasárnapi Ujság*, XIII. köt. p. 291. 1866. — ²² R. B.: A Barada és Lednice. Hazánk s a Külföld, p. 540. 1867. — ²³ Ballagi Károly—Király Pál: A magyar birodalom leírása. p. 5. és 93. Pest, 1877. — ²⁴ K. R. M.: Die Sziliczer Eishöhle. Karpathen Post, No. 4. 1880. — ²⁵ Sch. A.: (Felelet). *Termtud. Közl.* XV. évf. p. 190. és 238. 1883. — ²⁶ Szt. H.: A deményfalvi, dobsinai és szilicei jégbarlangokról. *Termtud. Közl.* XV. évf. p. 270—272. 1883. — ²⁷ Raisz Miksa: (Felelet). *Termtud. Közl.* XV. évf. p. 285—286. 1883. — ²⁸ Székely Mihály: (Felelet). *Termtud. Közl.* XV. évf. p. 286. 1883. — ²⁹ Schuller Alajos: (Felelet). *Termtud. Közl.* XV. évf. p. 326. 1883. — ³⁰ Siegmeth, K.: Kurzgefasser Führer für Kaschau, das Abauj-Torna-Gömörer Höhlengebiet und die ungarischen Ostkarpathen. p. 59—61. Kaschau, 1886. — ³¹ Siegmeth K.: A magas Tátra és az abauj-torna-gömöri barlangvidék. Magyarország utirajzokban, III. kötet, p. 111. Budapest, évsz. nélkül. — ³² Siegmeth K.: Az Abauj-torna-gömöri barlangvidék. II. Magyarországi Kárpát Egyesület Évkönyve, XVIII. köt. p. 48—49. Igló, 1891. — ³³ Terlanday Emil: A szilicei jégbarlangról. *Termtud. Közl.* XXV. évf. p. 404—411. 1893. — ³⁴ Terlanday, E.: Meine Erfahrungen in der Eishöhle von Szilicze. *Petermanns Mitteilungen*, 39. Band, p. 283—287. 1893. — ³⁵ Tellyesniczky Kálmán: A jégbarlangok keletkezéséről. Pótfűzetek a *Termtud. Közlönyhöz*, XXVIII. évf. p. 86—89. 1894. — ³⁶ Terlanday E.: A szilicei jégbarlangról. *Termtud. Közl.* XXVIII. köt. p. 183—192. 1896. — ³⁷ Magyarország vármegyéi és városai. Gömör-Kishont vármegye. p. 11—12. Budapest, 1896. — ³⁸ Michalik J.—Truskovszky J.—Szőnyi I.: Kassa és környéke. p. 89. Kassa, 1897. — ³⁹ Siegmeth, Ch.: Notes sur les cavernes de Hongrie. *Mém. de la soc. Spéléologie*. Tom. III. No. 16. p. 13. és 157. 1898. — ⁴⁰ Chyser Kornél: Adatok

északi Magyarország, különösen Zemplénmegye és Bártfa sz. kir. város flórájához. Magyar Botanikai Lapok, IV. évf. p. 310. 1905. — ⁴¹ Strömpl Gábor: Előzetes jelentés az 1911. év nyarán az abau-gömöri barlangvidéken végzett barlangkutatókról. Földtani Közöny, XLII. köt. p. 326. 1912. — ⁴² Strömpl G.: Vázlatok a magyar Karsztból. II. A Szilicei-fennsík. Turistaság és Alpinizmus, III. évf. p. 114. — 1912—1913. — ⁴³ Kadíc Ottokár: Jelentés az 1916. évi barlangkutásainról. A m. kir. Földtani Intézet Évi Jelentése 1916-ról. p. 673. Budapest, 1917. — ⁴⁴ Bokor Elemér: A magyarbarlangok izellábui. Barlangkutatók, IX. köt. p. 6. 1921. — ⁴⁵ Strömpl Gábor: A Gömör-Tornai karszt hidrologiája. Hidrológiai Közöny, III. köt. p. 32. 1923. — ⁴⁶ Strömpl G.: A Gömör-tornai karszt csonka-magyarországi barlangjai. Barlangkutatók, X—XIII. köt. p. 56. 1925. — ⁴⁷ Kubacka András: Szenelvények a barlangok régi magyar irodalmából. Termtud. Közöny, LXI. köt. p. 74—79. 1929. — ⁴⁸ Vításek, Fr.: Silický kras a jeho ledova jeskyně. Sborník Česko-Slovenské Společnosti Zemepisne, XXXVI. köt. p. 209—212. Praha, 1930. — ⁴⁹ Bóros Adám: A Szilicei és Barkai jégbarlangok növényzete. Botanikai Közlemények, XXXII. köt. p. 104—110. 1935. — ⁵⁰ Böhm, Jaroslav—Josef Kunsky: Silický Lednice. (The Ice Cavern of Silice.) Sborník Česko-Slovenské Společnosti Zemepisne. 44. köt. p. 129—133. Praha, 1938. — ⁵¹ Alt János: Rozsnyói tórák és séták. p. 7, 10 és 12. Rozsnyó, 1939. — ⁵² Gaál István: A szilicei jégbarlang. Termtud. Köz. LXXI. köt. p. 25—28. 1939. — ⁵³ Roth, Zdenek: Géologie des environs de Silice près Roznava. Bull. internat. de l'Académie des Sciences de Bohême, 1939. — ⁵⁴ Gaál István: Újabb kutatások a Szilicei-jégbarlangban. A Természet, XXXVI. évf. 8. sz. p. 103—106. 1940. — ⁵⁵ Kerekes József: A Szilicei jégbarlangról. Földrajzi Zsebkönyv, p. 209—215. 1940. — ⁵⁶ Wagner János: Magyarország barlangjainak puhatestű faunája. Barlangvilág, XII. köt. p. 10—20 és 41—45. 1942.

II. Mészhegyi cseppkövesbarlang.

A továbbiakban ismertetendő barlangok közül turisták részéről különösen a cseh meqszállás idejében felfedezett *Mészhegyi cseppkövesbarlang* tarthat számot érdeklődésre. Minthogy ennek a 400 m összhosszúságú és szép cseppkőképződményekben bővelkedő, patakos barlangnak nyomát sem találtam az irodalomban, kissé részletesebben szólok róla.

Szilicétől DK-re 1 km távolságban kezdődik a Mészhegy (578 m) erdőborította vonulata. A hegy tömegét ugyanaz a középtriász korú, szürkésfehér mészkő alkotja, amelyben a Szilicei jégbarlang képződött. A Mészhegytől É-ra szántóföldek területnek el. melyeknek általában már karsztosodásra nem alkalmas alsótriász korú agyagos palákból áll, mélyedéseikben tehát felszíni vízfolyások keletkezhetnek. Délnek igyekvő csermelyeiket azonban nem követhetjük messze, mert amint a mészkő határához érnek, egy-egy víznyelőben eltűnnek szemünk elől.

Ha Szilice DK-i végéről, a *Soli Deo Gloria Szövetség* üdülőjétől elindulunk a *Kisfalu* nevű erdészlak felé vezető kocsúton, a víznyelők egész sorozatát érintjük. Útunk egy hídon víz keresztül, mely alatt csapadékosabb időben a *Mocsár* vize csörgedezik az *Ardóhegy* (534 m) É-i lábához, ahol a *Papverme* nevű víznyelőben eltűnik. Tovább menve a *Mészhegy* É-i lábához érünk. Középső szakaszának folyik neki a *Nagyréti* vize, melyet a kövekkel betemetett *Borzlyuk*² nyel el. Az út fordulója után, a Mészhegy elkeskenyedő nyakánál a *Fábiánszög* felől jövő völgy kiszélesedő torkolatához érünk. Ennek vize a Mészhegyi cseppkövesbarlangtól K-re 30 m-re, a *Zúgótoi víznyelő* kettős gödrében tűnik el. Még tovább Kisfalu felé van a *Kaiabakúti víznyelő*.

Ahol ilyen jelentős vízgyűjtőterület csapadékaik jutnak földalatti lefolyáshoz, méltán feltételezhetjük, hogy barlangot is alakítottak ki a hegy gyomrában Ennek felfedezésében azonban — sajnos — megelőztek bennünket. *Majkó János* szlovák vámtiszt ugyanis — amint volt munkása, *Szankó Kovács János* mesélte — Szilice-környéki barlangkutafásai során 1933-ban egy kis üregre akadt, melybe csak 2 m-re lehetett behatolni. Mivel látszott, hogy tovább vezet, addig bővítette a folytatását, míg hasonló csúszva a barlang belső részébe nem jutott. Később ezt a kb. 50 m hosszú, szűk bejárati szakaszt inségmunkák igénybevételével tovább mélyítettette, úgyhogy jelenleg erősen meghajolva, helvenként leguggolva, aránylag könnyen járható.

Az így feltárt *Mészhegyi cseppkövesbarlang* a Mészhegy K-i tövénél, az 578 m-es magassági ponttól K-re 350 m-re, a Kisfalu felé vezető kocsúti jobb oldalán nyílik. Az erdőszélen rejtőző, embermagasságú bejárata 7—8 m hosszan meredek lejtővel vezet befelé. A feltárás során ezt a részt terméskövekből nyersen összeillesztett lépcsőkkel rakták ki, melyek azonban már omladoznak. Lejutva rajtuk a barlang fene-kén egy állítólag újabb keletű beroqyást látunk. Ezen átkelve még kb. 40 m-t a közel vízszintes, mesterségesen bővített *Bejárati foluosóban* kell kissé kényelmetlen helyzetben megtennünk, mire jobbra fordulva felállhatunk. A *Pihenőnek* nevezett kisebb teremben vagyunk. Innen egy kis tócsán átlépkeve derékvastagságú *kőgyertya* (sztalagmit) fogad bennünket. Felette alabástrom-fehérségű *kőcsap* (sztalaktit) függ: a

Mészhegyi cseppkővesbarlang. Részlet a Hosszú folyosóból.

(Szenes János felv.)

barlang első jelentősebb cseppkőképződményei. Jobbra fordulva az *Elágazásnak* nevezett terembe érünk, honnan öt különböző irányban indulhatuk tovább.

Nézzük meg először a legszebb, cseppkőekben gazdag termeket. Ezek az *Elágazástól* É-ra fekszenek és az agyagos talajú *Névtelen termen* keresztül közelíthetők meg legkönnyebben. Ebből tovább haladva s a járat közepén nőtt kögyertyákat kerülgetve és bujkálva a *Hosszú folyosóba* érünk. Itt már bőven akad látnivaló, mert a 30 m hosszú, kiszélesedő folyosórészlet falait a legváltozatosabb alakú és színezésű cseppkővek díszítik. Feltűnően sok közöttük a lemezkönságú cseppkőfüggöny, melyek kövel megütve kellemesen csengő, tiszta hangot adnak. A csupaszon maradt falrészeket pedig keskeny agyagcsíkok finom mintákat mutató, sűrű hálózata borítja. Ezeknek keletkezése még magyarázatra vár. A *Hosszú folyosó* Ny-i oldalából egy szűk, kacskaringós járaton átkínlódva a 20 m hosszú és szintén szép cseppkőekkel díszített *Omladékos terembe* érünk. É-i vége már közel lehet a felszínhez, mert itt a kötömbök közt gyökerek kígyóznak.

De térjünk vissza a *Hosszú folyosóba*, honnan utunkat tovább D felé folytatva, az *Elágazás* meredek letörése alá, a *Mélyútba* jutunk. Már közel járunk a barlang belsejében folydogáló patakhoz, amit a folyosó iszapos feltöltése és a falába oldott három egymás fölötti árvíz-színlő is mutat. Utóbbiak jelzik azt a magasságot, ameddig a megáradt barlangi vizek időnként elöntik a folyosót. Pár lépés után elérjük magát a barlangi patakot is, melynek kristálytisza vize halkán csörgedezik mészkőkavicsokkal bélelt, szálsziklás medrében. Kacskaringós lefutása alapján — egy népies elnevezési módot átvéve — *Tekeres patak*nak kereszteltük el. Utunk folytatásába egy meredeken emelkedő, iszapos aljú járat esik, a *Káptató*, mely azonban vakon végződik és egy pásztorbothoz hasonló cseppkőképződményen kívül más érdekességet nem nyújt.

Járjunk inkább utána, honnan jön a *Tekeres patak* vize, vagyis kövessük útját a vízfolyással szembe haladva. Medrének bejárása nem éppen kényelmes, de érdekes és tanulságos vállalkozás. Csőszerű, szűk folyosójában leginkább csak erősen meggörnyedve járhatunk, sőt hely híján sokszor a vízben kell gázolnunk. Ha jól figye-

Mészhegyi cseppkövesbarlang. Sziklakulisszák a Tekeres-patak medrében. (Markó István felv.)

lünk, a csendesebb vizü gübbenőkben viszontláthatjuk a *Szilicei barlangból* már ismert fehér vakrákokat, de itt csak ritkaságként, mert a korhadó anyagokban aránylag szegény barlang lényegesen sívárabb életlehetőséget nyújt számukra. Így órákba telik, míg a felkavarodó iszaptól hamarosan zavarossá váló vízben néhány fürge példányt összefoghatunk.

Zsákmányunkat a szakemberek számára eltéve, kövessük tovább a *Tekeres patak* meg-megújuló kanyarulatait. Egy darabig még vezet bennünket, de azután kifog rajtunk. Olyan alacsony üregből jön elő, melybe még kúszva sem férünk be. Szerencsére balkéz felől egy kiszáradt ágat találunk és ezen — ha keservesen is — tovább vergődhetünk. Végre tágulni kezd a járat és egy agyagos lejtőn felmászva, nagyobb teremben állhatunk fel. Az *Agyagos terem*ben vagyunk. Minthogy idáig kevesen jutnak el, érintetlen szépségükben csodálhatjuk meg a terem lejtős alján nőtt jókora kőgyertyákat, melyek pedig a legkisebb érintésre is elválnak a laza talajtól és kidőlnek. Az *Agyagos terem* DNY-i oldalában egy meredek letörés alatti szűk lyukon lecsúszva, ismét megpillantjuk az előbb elhagyott *Tekeres patakot*, de medre itt mindkét irányban olyan alacsony, hogy tovább követni nem tudjuk.

Vissza kell tehát térnünk a *Mélyút* torkolatához, hogy a patak folyásának irányában próbáljunk szerencsét. A meder fölé éles sziklakulisszák nyúlnak, felületükön számtalan ujjhegy-benyomathoz hasonló mélyedéssel díszítve. Ezeket a meder oldalában is megtaláljuk és a vízfolyásban keletkező apró örvénykék kioldó hatásával magyarázhatjuk. Egy éles kanyarodó után ismét cserbenhagy vezetők, a patak, mert a meder törmeléke között egy víznyelőben eltűnik.

Ide rövidebb úton is lejuthatunk, ha az *Elágazástól* D-re vezető két meredek letörésen lemászunk. Magas folyosóban állunk, melyben az egykori vízfolyás irányát követve, hamarosan ismét megtorpanunk. Zöldeskéken csillogó, sejtelmes mélységű víztükör állja utunkat. Mindkét oldalról meredek sziklafalak határolják, megkerülése tehát lehetetlennek látszik. *Szikla-tónak* neveztük el. NY-i oldalában a sziklába oldott éles karr-barázdák, úgynevezett *kanellurák* kötik le figyelmünket. De mi in-

Mészhegyi cseppkövesbarlang

Felmérte 1942. aug. 27-28-án: Bertalan K. és Szenes J.

Rajzolta: Bertalan K.

1. Bejárati folyosó. — 2. Pihenő. — 3. Elágazás. — 4. Névtelen terem. — 5. Hosszú folyosó.
— 6. Omladékos terem. — 7. Mélyút. — 8. Kaptató. — 9. Agyagos terem. — 10. Sziklató.

kább a tó túlsó végét kémleljük, ahol fókuszlópánk fénycsóvjája valami csónakforma tömeget világít meg. Mögötte mintha nyílás sötétlenék. Felszerelés hiányában azonban le kell mondanunk róla, hogy közelebről szemügyre vegyük.

Visszatérünk a faluba, ahol megtudjuk, hogy annak idején *Majkó* próbálkozott a *Szikla-tó* túlsó oldalára jutni, de sikertelenül, mert külön az átkelés céljára épített csónakjával felborult. Azután az oldalfalak lerobbantásával igyekezett az eredetileg állítólag 19 m mély tavat feltölteni, természetesen szintén eredmény nélkül.

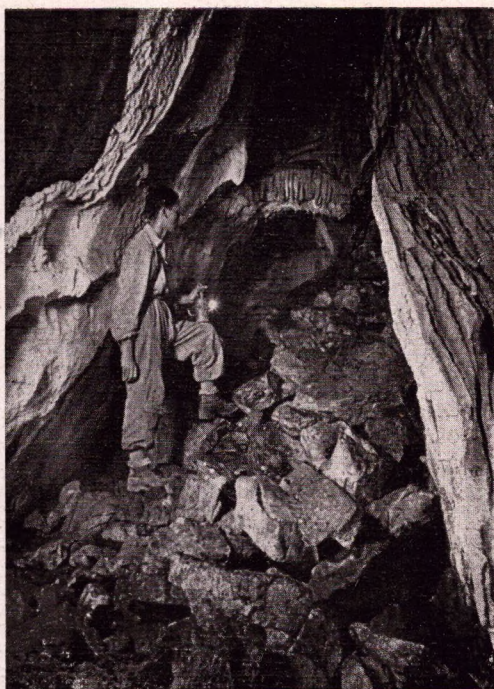
Mi ilyen nagy felkészültséggel nem rendelkezvén, sokkal egyszerűbb eszközökhöz fordultunk. Egy közönséges mosóteknőnek ácsoltunk gerenda-keretet, melyre a teherbíróképesség fokozása céljából üres bádogtartályokat erősítettük. Másnap ezzel a kezdetleges járművel szálltunk a vízre, hogy megkeressük a tó lefolyását és a barlang remélt folytatását. Néhány eredménytelen kísérlet után sikerült is az utunkat álló, beszorult csónakot kiszabadítani, de kivonatni már nem tudtuk, mert a rárakodott vastag iszaprétegtől megterhelve azonnal a mélybe süllyedt. A mögötte sejtett nyílás azonban — sajnos — csak pár métert vezetett befelé, azután teljesen összeszűkült és lealacsonyodott. Itt tehát csak kivételesen alacsony vízállásnál, vagy pedig robbantással lehetne tovább jutni.

Mint hogy a *Szikla-tavat* minden valószínűség szerint a kevéssel előbb eltűnt *Tekeres patak* vize táplálja, ez utóbbinak lefutását 110 m összhosszúságban sikerült kinyomoznunk. Nagyon valószínű, hogy további mentében még számos járható terem, esetleg tó is van, ezeknek kutatását azonban idő hiányában máskorra kellett halasztanunk.

Elhagyva a *Mészhegyi cseppkövesbarlangot*, érdemes annak további sorsára is gondolni. Szép cseppkőképződményei és földalatti patakja révén megérdemelné, hogy természeti emlékké nyilvánítsuk és bejáratát vasajtóval lezárva, megvédjük az esetleges vandál pusztításoktól, amíg nem késő. Kezelését és turistáknak való megmutatását a barlang jó ismerője, *Szankó Kovács János* szilicei lakos készséggel vállalná.

Mészhegyi cseppkövesbarlang. Sziklató.
(Markó István felv.)

A Mészhegyi zsomboly alján.
(Markó István felv.)

III. A Rablókő-barlang.

Ez a hatalmas szádájú barlang Szilicétől K-re fekszik, *Jablonca* határában, a *Sulyomvíz* meredek völgyfejében emelkedő *Sólyomkő* szédítően magas sziklafalának Ny-i aljában. A régebbi irodalom *Sólyomkői barlang* néven emlegeti.^{1, 2, 3} Közel É-ra néző, ferde ívalakú szája nagyobb, csarnokszerű üregbe vezet. Ennek felső végét nagymennyiségű, laza kötőrmelék tömi el. Hézagaiból olyan erős huzat jött, hogy karbidlámpánkat majdnem eloltotta. Társaim, *Glöckner* és *Szenes* a mázsás kötőmböket fenyődoronggal döngetve, több vagonra való kötőrmeléket leomlasztottak, de a remélt folytatás még mindig nem nyílt meg. Itt még tág tere van a további kutatásoknak.

A barlang jelentőségét növeli, hogy Ny-nak tartó és egy 6 m magas vakkürtővel végződő mellékágának kitöltéséből próbaásatásunk során számos díszített és durvább edénytöredék került elő, melyek *dr. Tompa Ferenc* szíves meghatározása szerint a fiatalabb (csiszolt) kőkori *bükkien kultúra* díszített és házi kerámiáját képviselik.

IV. Zsombolyok.

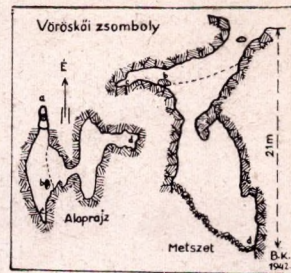
Ezek a meredeken a mélységbe vezető, rendszerint csak kötéllel vagy hágcsóval bejárható, szakadékszerű üregek a karsztfennsíkok legjellemzőbb barlangtípusát képviselik. Nagy számban található a Szilicei fennsíkon is, de jórésük még teljesen ismeretlen. Mi ezúttal csak a Szilice alatti mészkővonulat zsombolyaival foglalkoztunk. Itt az aránylag sekély karsztban nem érnek el nagy mélységet. A bejárt zsombolyokat fekvésük szerint, Ny-ról K-re haladva sorolom fel.

Závozfői I. zsomboly. *Szalóc* határában, a gombaszögi závoz (feljáró) fejénél, az erdészháztól ÉNy-ra kb. 300 m-re. Mintegy 8 m mély beszakadása ágakkal van tele. Kötél nélkül lemászhatunk az aljára, ahol Ny-i falában kis hasadékos oldalág nyílik.

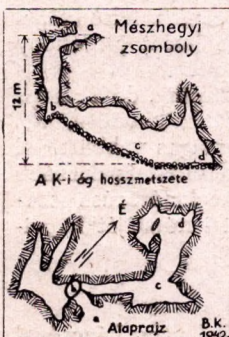
Závózfi II. zsomboly. (Első bemászás.) Szintén Szalóc határában, kincstári erdőben, az előbbtől K-re kb. 200 m-re. Sötétszürke mészkőbe mélyedő kerekded, szűk nyílásán mintegy 3 m-re lemászva, egy kis párkányra jutottunk, melynek függőleges letérése alatt egy kis terem sötétlett. Ide már csak kötélén ereszkedhettünk le. A 9 m hosszú terem oldalában némi cseppkőképződmény mutatkozott, alját pedig nagymennyiségű kötőrmelék töltötte fel. Közte a behullott és szerencsétlenül járt állatok csontjai fehérlettek. Semmi nyom nem mutatta, hogy jártak volna már itt előttünk. Teljes mélysége 11 m.

Vöröskői zsomboly. (Csengőlyuk.²) Szádvárborsa határában, a Szilicei jegesbarlangtól DNy-ra kb. 200 m-re, a Vöröskői lápa felett 56 m relatív magasságban. Egy hosszúkás tisztás É-i oldalán, az erdőszélen rejtőzik hasadékszerű nyílása, melyet egy beszorult kötűskő két részre oszt. Alatta lemászva egy szélesebb, lejtős párkányra jutunk, melynek tuisó végében megerősíthetjük a drótkötélhágcsót egy alkalmas sziklakölonchoz. Óvatosan mászunk le rajta vagy 10 m-t, mignem a zsomboly fenekét feltöltő törmelékletjtő felső végén megállhatunk. A falakat itt már dús cseppkőképződmények borítják. A laza törmeléken nagy vigyázattal lekuszva 21 m mélységben érjük el a zsomboly legmélyebb pontját. Ezen a helyen némi huzat észlelhető a törmelék és a sziklafal között.

Bábalyuk. Szilice határában, a jegesbarlangtól É-ra kb. 300 m-re, egy kisebb dolina oldalában. A kötél nélkül bejárható, mintegy 9 m mély üreg rövid vízszintes hasadékban végződik.

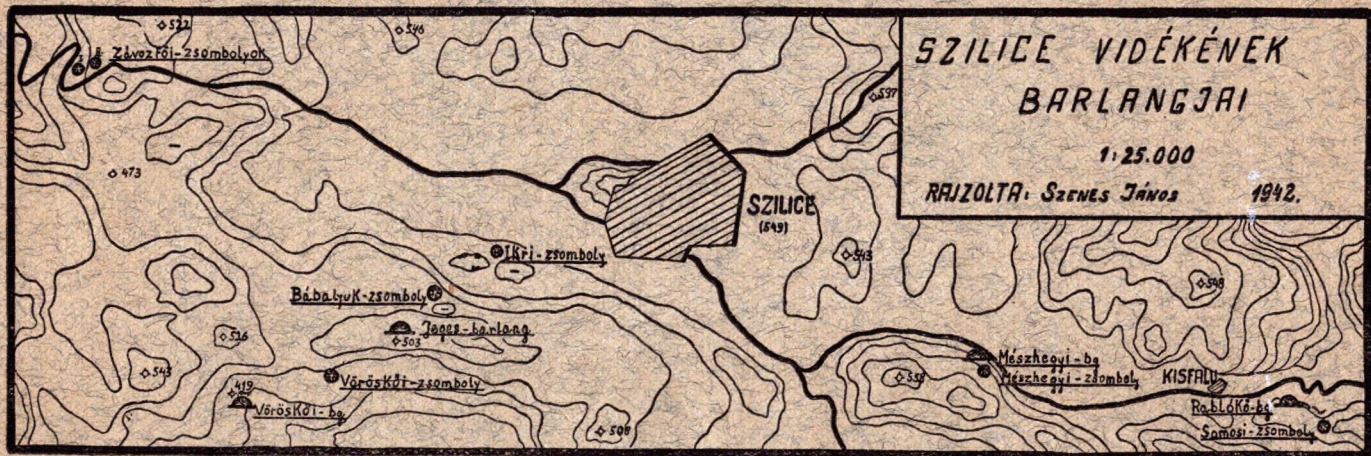
Ikri-zsomboly.² Szilice határában, a jegesbarlangtól ÉK-re kb. 600 m-re, közel az erdő É-i széléhez, kettős nyílással. Megtalálását megkönnyíti az az átható dögszag, ami körülötte terjeng. A községbeliek ugyanis az elhullott állatokat szokták beledobálni. Ez az eljárás nemcsak behatóbb kutatását teszi lehetetlenné, hanem közegéhségügyi szempontból is ugyancsak elítélendő, mert így baktériumok millióival szennyeződik mesterségesen a különben tiszta karsztvíz. Ez a „külfertőzés” tehát hatósági úton minél előbb szigorúan betiltandó! A zsomboly két nyílása egyébként a 13. m-től kezdve összefügg egymással és teljes mélysége kb. 18 m.

Mészhegyi zsomboly. (Első bemászás.) Szilice határában, a Mészhegyi cseppkővesbarlang bejáratától D-re 44 m-re, annál 14 m-rel magasabb szintben. Szénes János kutatótársam fedezte fel és járta be először 1942. aug. 28-án. Szűk, 2—3 m hosszú, közel vízszintes bejárata kerekfalú kürtő fölé vezet. Ebbe kötélén leereszkedve 6 m mélységben érünk az aljában képződött törmelékdombra, honnét két irányban is indulhatunk. DNy-ra hasadékokban végződő kisebb, cseppkőves terem fekszik, ÉK-re pedig teremé szélesedő folyosó indul. Különösen érdekes ebben egy fogsorhoz hasonló cseppkőképződmény. Ezen túl 12 m mélységben érjük el a kötőrmeléken a zsomboly legmélyebb pontját. Egykor valószínűleg ennek a kis zsombolynak a kürtője vezette le a Fábianszög felől lefutó csapadékvizet. Szerepét később a Mészhegyi cseppkővesbarlang bejáratú folyosója vette át, ma pedig a Zúgótoi víznyelő tölti be.

Somosi zsomboly. Kisfalun túl, a Súlyomkő feletti Somostetőn, az erdőszéltől 530 lépésre KDK-i irányban, egy 7—8 m mély dolina Ny-i oldalában. Kötőrmelékkel eltömött, szélesebb beszakadás. Legmélyebb pontja 14 m-re van a pereme alatt.

Irodalom: ¹ Horváth Géza: A tornai hegység téhelyröpi faunája. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1871. aug. 28-tól szept. 2-ig Aradon tartott XV. nagygyűlésének történeti vázlatja és munkálatai. p. 226. Pest, 1872. — ² Strömpl Gábor dr.: Előzetes jelentés az 1911. évi nyarán az Abaúj-Gömöri barlangvidéken végzett barlangkutatásokról. Földtani Közöny, XLII. kötet, p. 326—328. Bp., 1912. — ³ Bokor Elemér: A magyarországi barlangok leltárából. Barlangkutatás, IX. kötet (1921), p. 6. Bp., 1922.

A „Barlangvilág” 1942. évi 3—4. számából átvéve.